HANDLEIDING
VLAGGENSYSTEEM

**OMGAAN MET SITUATIES ROND ROKEN,
ALCOHOL EN DRUGS BINNEN JNM**

IN DEZE HANDLEIDING

1. WAAROM WERKEN WE MET EEN VLAGGENSYSTEEM? 3

2. HOE WERKT HET VLAGGENSYSTEEM? 3

3. BETEKENIS VAN DE VLAGGEN 4

- 🟢 Groene vlag 4
  - Wat doe je? 4
- 🟡 Gele vlag 4
  - Wat doe je? 4
- 🔴 Rode vlag 5
  - Wat doe je? 5
- ⚫ Zwarte vlag 5
  - Wat doe je? 5

4. UITLEG BIJ DE CRITERIA 6

- *Vrijwilligheid* 6
- *Impact* 6
- *Herhaling / frequentie* 6
- *Verantwoordelijkheidszin / voorbeeldfunctie* 7
- *Wettelijk kader* 7

5. WAT DOE JE BIJ TWIJFEL OF VERMOEDENS? 8

- Bij twijfel: 8
- Bij vermoedens: 8

6. WIE KAN JE ONDERSTEUNEN? 8

7. ALGEMENE RICHTLIJNEN 10

- Probeer altijd: 10

1. WAAROM WERKEN WE MET EEN VLAGGENSYSTEEM?

Binnen JNM willen we een veilige omgeving creëren voor iedereen. Toch kunnen er situaties ontstaan rond roken, alcohol of drugs waarbij het niet altijd duidelijk is hoe ernstig iets precies is of hoe je best reageert.

Het vlaggensysteem helpt om:

- situaties op een duidelijke en gelijke manier in te schatten,
- gepast te reageren en eventueel onveilig gedrag te begrenzen,
- beslissingen minder afhankelijk te maken van buikgevoelen zo consistenter te kunnen reageren over verschillende werkjaren (en dus: bestuursploegen, D&A's en API's) heen

Het systeem ondersteunt KC's, afdelingsbesturen en het bestuur van JNM Nationaal bij het maken van afwegingen.

Belangrijk om voor ogen te houden: Het vlaggensysteem is geen strafsysteem! Het dient om JNM'ers te helpen om tot een meer objectieve, consequente en gedragen reactie op een situatie met drugs of alcohol te reageren, en onveilig gedrag te begrenzen. Samenwerking, overleg en zorg voor elkaar staan centraal.

Vergeet ook niet dat dit kader een hulpmiddel is, je staat er niet alleen voor. Contacteer anderen indien nodig. Reageren is beter dan niet reageren. Voel je jezelf niet comfortabel in een situatie, neem dan zelf ook gerust contact op met de D&A (of, indien het gaat om integriteit, de API).

2. HOE WERKT HET VLAGGENSYSTEEM?

Elke situatie wordt beoordeeld aan de hand van verschillende criteria:

- vrijwilligheid,
- impact,
- herhaling/frequentie,
- verantwoordelijkheidszin of voorbeeldfunctie,
- wettelijk kader.

Per criterium wordt bekeken welke vlag het best past:

- Groen
- Geel
- Rood
- Zwart

Daarna maak je een algemene inschatting van de ernst van de situatie. Let wel op: maak hierbij niet zomaar een optelsom (bv. 'Er is een meerderheid gele vlaggen dus de algemene vlag is sowieso ook geel!'). Een rode vlag op 1 criterium kan zwaarder doorwegen dan groene of gele vlaggen op andere criteria, en als er bij 1 criterium sprake is van zwarte vlag (uitzonderlijk) is de kans groot dat je in je eindconclusie ook bij zwarte vlag eindigt.

***Belangrijk:** Twijfel je tussen twee vlaggen? Kies dan eerder de vlag met de hoogste ernst. Als er voor één van de criteria een zwarte vlag van toepassing is, breng dan zeker de D&A en (minstens) een bovo op de hoogte.

3. BETEKENIS VAN DE VLAGGEN

🟢 Groene vlag

De situatie vormt geen direct probleem.

Kenmerken:

- vrijwillig gedrag,
- geen schadelijke impact,
- geen misbruik van verantwoordelijkheid.
- geen overtreding van afspraken of wetgeving,

Wat doe je?

Je hoeft niets te doen.

🟡 Gele vlag

Er zijn risico's of lichte problemen aanwezig.

Kenmerken:

- mogelijke groepsdruk
- beperkte schadelijke impact
- eénmalig gedrag (eerste incident)
- lid heeft een beperkte voorbeeldfunctie of komt deel van de afspraken niet na
- beperkte overtredingen van afspraken of grijze zone in het wettelijk kader.

Wat doe je?

- Ga in gesprek met de betrokkenen.
- Maak duidelijk wat wel en niet kan binnen JNM.
- Verwijs indien nodig naar het beleid of afspraken.
- Volg de situatie verder op.

Blijft het gedrag zich herhalen? Dan wordt de situatie 'rode vlag', en kunnen er naast een gesprek ook sancties mogelijk zijn.

🔴 Rode vlag

De situatie is ernstig.

Kenmerken:

- duidelijke druk of dwang,
- duidelijke negatieve impact (of gevaar) op (voor) zichzelf, anderen, of omgeving
- herhaaldelijk gedrag na eerdere waarschuwingen
- ernstig falen in verantwoordelijkheid
- overtreding van wetgeving

Wat doe je?

Bij dringend gevaar:

1. Breng iedereen in veiligheid.
2. Contacteer onmiddellijk de noodtelefoon.
3. Schakel verantwoordelijken ter plaatse in.

Bij ernstige maar niet-dringende situaties:

1. Meld de situatie aan de drugs- en alcoholverantwoordelijke en/of het Maandagoverleg (MO).
2. Ga in gesprek met de betrokkenen, laat duidelijk merken dat jullie nadenken over sancties of verdere stappen.
3. Maak duidelijke afspraken voor de rest van het kamp/de activiteit.
4. Zorg voor evaluatie en verdere opvolging.

⚫ Zwarte vlag

Er is sprake van zeer ernstig of gevaarlijk gedrag.
Kenmerken:

- zware dwang of druk
- ernstige negatieve impact
- blijvend herhaalde overtredingen, ook na sancties
- machtsmisbruik
- ernstige wettelijke inbreuken.

Wat doe je?

1. Breng iedereen onmiddellijk in veiligheid.
2. Contacteer de noodtelefoon.
3. Schakel de kamp- of afdelingsverantwoordelijken in.
4. Contacteer indien nodig externe hulp (politie, medische hulp, externe organisaties).

4. UITLEG BIJ DE CRITERIA

Vrijwilligheid

Was het gedrag volledig vrijwillig?
Let op:

- groepsdruk,
- manipulatie,
- dwang,
- dreiging,
- geheimhouding (bv. er wordt tegen een lid gelogen dat er geen alcohol in een bepaald drankje zit)

Hoe minder vrijwillig de situatie is, hoe ernstiger ze wordt.

Voorbeelden:

- Een groepje leden spreekt af om cannabis te proberen na de activiteit. Eén meisje twijfelt, maar krijgt te horen dat ze "saai" is als ze niet meedoet en geeft uiteindelijk toe.
- Een leider zegt tegen een lid dat hij niets mag vertellen over het drinken van alcohol op kamp, "anders krijg je problemen binnen de groep".
- Tijdens een kampvuuravond moedigt de leiding de oudste leden aan om "eens echt mee te drinken". Een 15-jarige zegt dat hij niet wil, maar wordt uitgelachen en oudere leden blijven aandringen tot hij toch bier neemt.

Impact

Welke gevolgen heeft het gedrag?
Denk aan:

- fysieke schade (bv. misselijkheid en braken, of (ernstiger) een breuk of ander letsel)
- emotionele impact (angst, woede, spijt, frustratie, verdriet etc.)
- schade aan de groep (bijkomende stress, conflict, etc.)
- schade aan materiaal of omgeving
- onveiligheidsgevoelens.

Voorbeelden:

- Tijdens een avondactiviteit veroorzaakt alcoholgebruik door enkele leden lawaai en schade aan het lokaal van de vereniging.
- Een lid voelt zich achteraf beschaamd en onzeker omdat hij onder invloed dingen heeft gezegd die hij niet wilde delen met andere leden.
- Door druggebruik van enkele oudere leden voelen jongere leden zich onveilig en durven ze minder deelnemen aan activiteiten.

Herhaling / frequentie

Is het eenmalig of gebeurt het vaker?
Belangrijk:

- Werd de persoon al eerder aangesproken (of zelfs gesanctioneerd) voor gelijkaardige incidenten?
- Toont de persoon schuldinzicht en probeert die zichzelf beter te beheersen?
- Herhaald gedrag verhoogt de ernst van de situatie.

Voorbeelden:

- Een lid wordt al verschillende keren aangesproken op het roken van cannabis tijdens activiteiten, maar blijft dit doen.
- Een lid probeert één keer alcohol uit op kamp, zonder verdere problemen of herhaling.
- Op één kampavond drinken enkele 16-jarigen stiekem alcohol. Ze worden aangesproken en tonen schuldinzicht, het gedrag herhaalt zich niet meer.

Verantwoordelijkheidszin / voorbeeldfunctie

Heeft de persoon een voorbeeldfunctie of verantwoordelijkheid tijdens het incident? Bijvoorbeeld:

- kampvoorzitter of -begeleider
- afdelingsvoorzitter of -begeleider
- HB'er
- instructeur op cursus
- bestuurder of bovo
- oudere leden met invloed op jongere leden.

Wie verantwoordelijkheid draagt, wordt strenger beoordeeld.

Het gaat hier vooral om verantwoordelijkheid op het moment van het incident zelf. Het kan echter ook zijn dat iemand op het moment zelf geen grote verantwoordelijkheden draagt, maar wel een voorbeeldfunctie heeft (waardoor anderen naar die persoon opkijken). Dat is minder ernstig dan verantwoordelijkheid dragen tijdens het incident, maar wel belangrijk om over in gesprek te gaan.

Voorbeelden:

- Een begeleider drinkt alcohol tijdens een activiteit en wordt minder alert, waardoor hij een spel niet goed begeleidt.
- Oudste leden gebruiken cannabis net buiten het zicht van jongere leden, maar worden wel gezien en geven zo een signaal dat dit "normaal" is.
- Kampvoorzitter spreekt duidelijke regels af rond alcohol, maar houdt zich er zelf niet aan tijdens het kamp.

Wettelijk kader

Is het gedrag wettelijk toegelaten?

Voorbeelden:

- alcoholgebruik onder de wettelijke leeftijd,
- bezit of gebruik van illegale drugs,
- verboden roken of vapen.

Alcohol:

-16: verboden te gebruiken, verkopen, geven: dit is strafbaar

-18: verboden sterke dranken te nuttigen, verkopen aan of doorgeven (wodka, rum, whiskey, passoa, pisang,...) (meer dan 22% vol alcohol).

drugs:

gebruiken, bezitten, uitdelen of verkopen van illegale drugs is verboden. (cannabis, snus, ketamine, xtc, ghb, cocaïne,...)

roken & vapen:

-18: Verboden rookwaren aan te kopen, gebruik is niet strafbaar. Verkopen of aanbieden is verboden.

Ernstige of herhaalde overtredingen van de wet verhogen de vlag.

5. WAT DOE JE BIJ TWIJFEL OF VERMOEDENS?

Je hoeft niet volledig zeker te zijn om een situatie bespreekbaar te maken.

Bij twijfel:

- overleg met een andere begeleider of verantwoordelijke,
- bekijk samen de criteria,
- noteer feiten en observaties,
- vermijd roddels of aannames.

Bij vermoedens:

Ook vermoedens mogen ernstig genomen worden, zeker wanneer:

- iemand zich onveilig voelt,
- gedrag plots verandert,
- afspraken verborgen worden gehouden,
- er signalen zijn van groepsdruk of grensoverschrijdend gedrag.

Veiligheid en welzijn komen altijd eerst!

6. WIE KAN JE ONDERSTEUNEN?

Als je te maken krijgt met een probleem rond drugs of alcohol, sta je er niet alleen voor. In eerste instantie kan je terecht bij je kamp- of afdelingsvoorzitter of de eindverantwoordelijke van de activiteit. Hebben jullie extern advies nodig? Dan kan je terecht bij de D&A van JNM.

De D&A

D&A staat voor **Drugs- & Alcoholverantwoordelijke**. De D&A's van JNM ondersteunen afdelingen en activiteiten bij vragen of incidenten rond alcohol- en druggebruik.

De D&A's ondersteunen bij:

- vragen over alcohol- en druggebruik,
- incidenten waarbij alcohol of drugs een rol spelen,
- inschatten van risico's en gepaste vervolgstappen,
- advies over hoe je met betrokkenen in gesprek gaat,
- doorverwijzing naar externe hulp of expertise indien nodig.

Wanneer contacteer je een D&A?

- wanneer je vragen hebt over een situatie rond alcohol of drugs,
- wanneer je twijfelt hoe je een incident het best aanpakt,
- wanneer er nood is aan advies of een *second opinion*,
- wanneer je ondersteuning wil bij de opvolging van een incident,
- of wanneer je externe expertise nodig hebt.

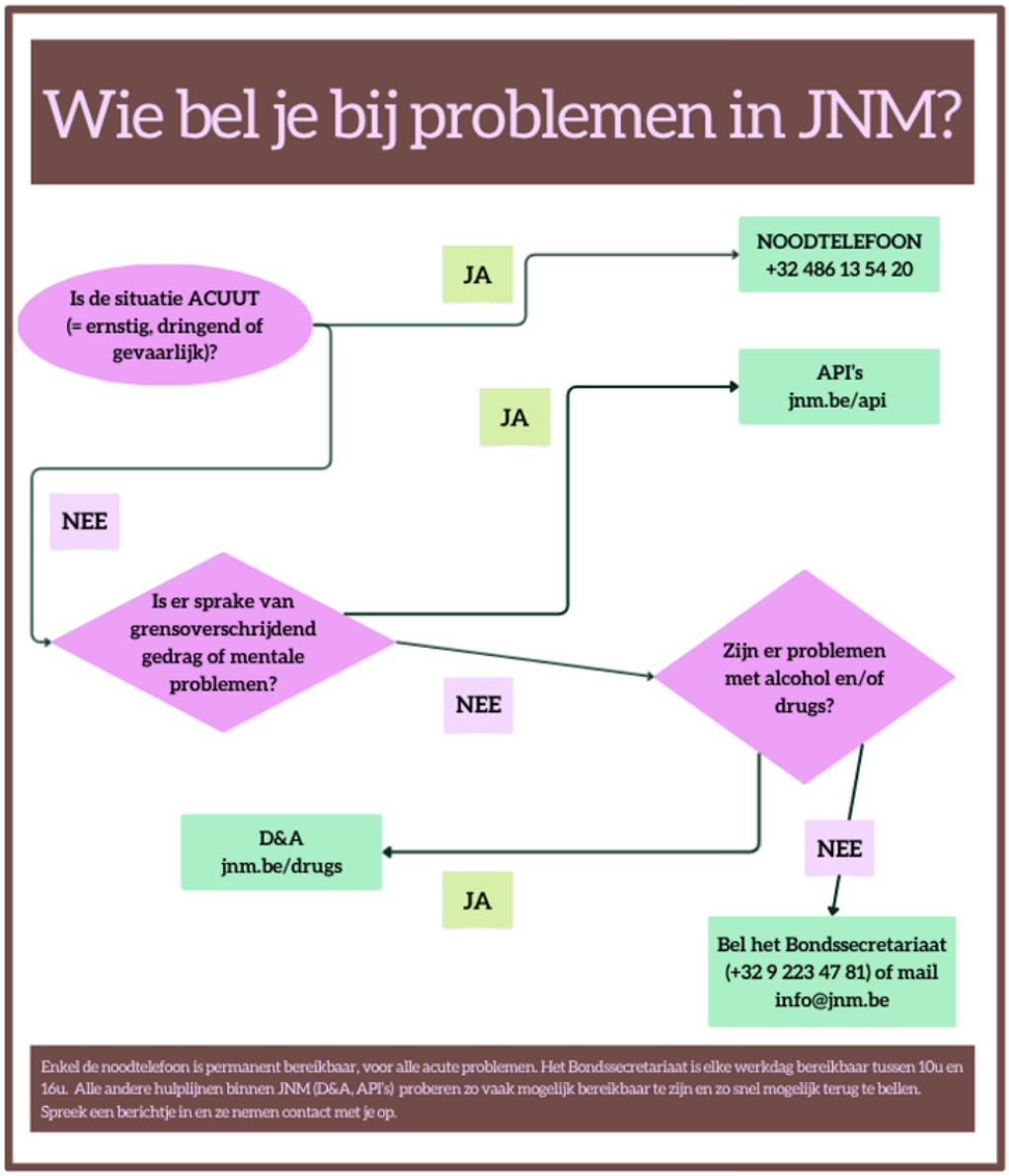
De API's

Als er sprake is geweest van integriteitsschendingen, of mensen emotionele impact hebben ondervonden van wat er gebeurd is, kunnen ook API's (Aanspreekpunt Persoonlijke Integriteit) ingeschakeld worden om dat luik van het incident te helpen opvolgen.

Grensoverschrijdend gedrag is elk gedrag dat jou een onveilig gevoel geeft en dus 'over je (fysieke of psychische) grens gaat'. Denk aan (cyber)pesten, aanranding, ongewenst seksueel gedrag, agressie of machtsmisbruik. Je vindt het beleid van JNM rond integriteit op jnm.be/api.

Je kan ook altijd gebruik maken van het vlaggensysteem rond integriteit (ontwikkeld door Sensoa) om te beslissen of je een API wil inschakelen of niet. Dit vlaggensysteem kan je ontlenen bij JNM of online raadplegen via www.sensoa.be/vlaggensysteem-hoe-reageren-op-seksueel-grensoverschrijdend-gedrag

Twijfel je over wie je best contacteert? De volgende flowchart kan je op weg helpen:

7. ALGEMENE RICHTLIJNEN

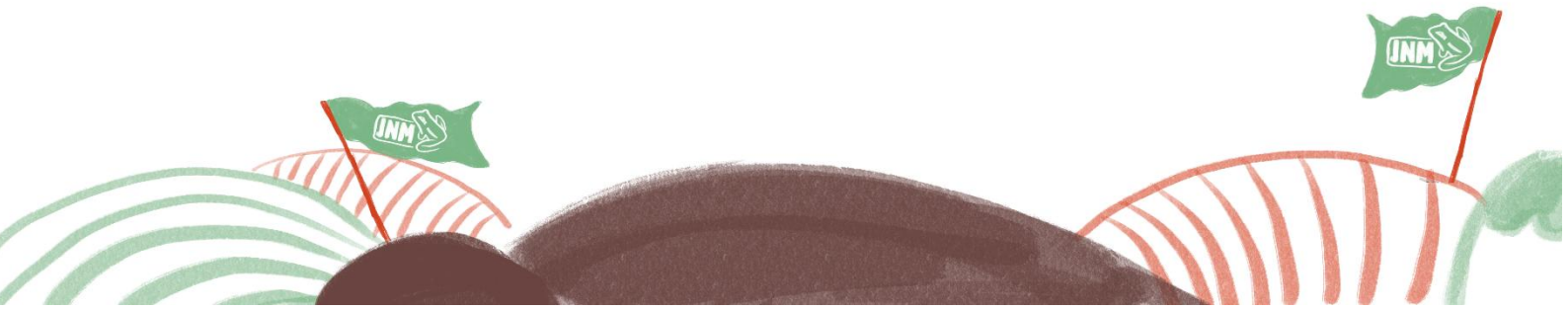
Probeer altijd:

- rustig te blijven,
- eerst feiten te verzamelen
- veiligheid voorop te zetten
- duidelijk te communiceren
- betrokkenen (ook plegers) respectvol te behandelen

Vermijd:

- impulsieve reacties,

- publiek beschuldigen,
- roddels verspreiden,
- of problemen minimaliseren.

JNM Bondssecretariaat
info@jnm.be – 09/223 47 81

Illustraties: Marit Liekens
Inhoud: Muryel Maes, Chenoa Roelandt, Ella Hanssens, Louise Lannoo

V.U. Iris Van Cleuvenbergen, Kortrijksepoortstraat 192, 9000 Gent